

BEKÂRLIK VERGİSİ YERİNE MALİ TEŞVİK UYGULAMALARI

FINANCIAL INCENTIVES INSTEAD OF BACHELOR'S TAX

Ahmet ULUSOY*

Okan ATAK**

ÖZ

Son zamanlarda bekârlık vergisi sıkça gündeme gelmektedir. Yetkililerin konuyla ilgili herhangi bir yasa teklifinin olmadığını beyan ettikleri de bilinmektedir. Konunun gündemde yoğun yer bulmasına istinaden bekârlık vergisinin tarihsel arka planını, ülke deneyimlerini ve olabilirliğini tartışan bu çalışma yapılmıştır. Geçmişte evliliği ve çocuk sayısını artırmak için uygulamaya konulan bekârlık vergisi yerine, günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde nüfus artışı olmaması nedeniyle asgari geçim indirimi, çocuk yardımı, ücretli izin gibi teşviklerin uygulandığı görülmektedir. Türkiye için yapılması gereken de vergi konulması değil, evlenmeyi ve çocuk yapmayı teşvik edecek vergisel avantajların ve bazı mali teşviklerin getirilmesi olduğu düşünülmektedir.

ABSTRACT

Bachelor's tax has been recently popular. The authorities have announced that there is no a bill plan as such. Since the subject has been popular, the historical background, country practices and possibilities have been studied. Instead of bachelor's tax, which was levied in order to raise the number of marriages and children population, today, the incentives like child relief allowance, cost-of-living allowance and leave-with-pay have been applied particularly in developed countries because there is no population growth. As for Turkey, the need is not to impose a new tax, but to bring tax advantages and some financial incentives to incentivise marriages and having children.

* Prof. Dr., Beykent Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, ahmetulusoy61@live.com, ORC-ID: 000-0001-8407-2770.

** Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, okan.atak@vdk.gov.tr, ORC-ID:0000-0003-4775-5366.

Ulusoy, A., Atak, O. (Haziran 2020). Bekarlık Vergisi Yerine Mali Teşvik Uygulamaları, *Vergi Raporu*, 249, (148-169).

Anahtar Kelimeler: Bekâr, Evli, Bekârlık Vergisi, Asgari Geçim İndirimi, Çocuk Yardımı, Mali Teşvik

Jel Sınıflandırma Kodları: H24, H29, K34

Keywords: Bachelor, married, bachelor's tax, cost-of-living allowance, child relief, fiscal incentive

Jel Classification Codes: H24, H29, K34

1- GİRİŞ

Bekârlık vergisi; tıpkı tarihte görülen çok sayıda vergi gibi (ikinci koca vergisi, bıyık vergisi, sakal vergisi, peruk vergisi, baca vergisi, teker izi vergisi, çizme vergisi) ilginç vergilerden biridir. Bekârlık vergisi, evli olmayan veya boşanmış olan kişileri ve özellikle erkekleri vergilendirmeye yönelik bir vergi türüdür. Diğer yandan bekârlık vergisi; evde kalma vergisi, çocuksuzluk vergisi ve sultanlık vergisi olarak da adlandırılmaktadır.

Bekârlık vergisinin, tarihte ilk kez Roma İmparatorluğu tarafından “bekârlık ve çocuksuzluk vergisi” adı altında uygulandığı görülmektedir. Vergi önce erkekler, daha sonra çocuksuz çiftler için de uygulanmıştır.

Türkiye tarihine bakıldığında bekârlardan vergi alınmasına ilişkin ilk kanun teklifini, Canik (Samsun) Milletvekili Hamdi Bey 19 Ekim 1920 tarihinde yapmıştır. Hamdi Bey bu kanun teklifinde 25 yaşını doldurmuş olup da henüz evlenmemiş olan veya her ne suretle olursa olsun eşinden boşanan erkeklerden vergi alınmasını öngörmüştür. Sonrasında 1921, 1929, 1931, 1940 ve 1944 yıllarında kanun teklifleri verilmiş; ancak bu kanun tekliflerinin hiçbiri kabul görmemiştir. Bununla beraber, 1949 yılında kabul edilen Gelir Vergisi Kanunu içerisinde bekâr mükelleflerin ödemek zorunda oldukları vergiye % 5 oranında zam yapılmış ve adı bekârlık vergisi olmasa da “bekârlık zammı” şeklinde bir süre uygulanmıştır.

gulanmıştır.

Konunun güncelliğine binaen çalışmada öncelikle bekârlık vergisinin kavramsal çerçevesi çizilerek tarihsel geçmişi ve gerekçesi irdelenmiştir. Sonrasında konuya ilişkin literatür taraması yapılmış, bekarlık vergisine ilişkin Dünya ve Türkiye uygulamaları irdelenmiştir. Daha sonra ise gelir elde etme amacından daha çok sosyal amacı olan söz konusu verginin, bu amaç için nasıl kullanılabileceği ve bu vergi yerine hangi alternatif uygulamaların önerilebileceği tartışılmıştır.

2- BEKÂRLIK VERGİSİ KAVRAMI, TARİHÇESİ ve GEREKÇESİ

Bekârlık vergisi, devletin belirli özelliklere sahip evli olmayan kişilerden birtakım amaçları (evliliği ve çocuk yapmayı teşvik etmek, mali kaynak elde etmek gibi) yerine getirebilmek düşüncesiyle aldığı ekonomik değer şeklinde tanımlanabilir. Öte yandan bekârlık vergisi, çocuksuzluk vergisi veya evde kalma vergisi olarak da adlandırılmaktadır.

Bekârlık vergisinin tarihine baktığımızda, özellikle evli olmayan erkeklere yönelik olarak uygulandığı görülmektedir. Bu doğrultuda bekârlık vergisinin veya diğer kapsamda çocuksuzluk vergisi uygulamalarının, Antik Roma döneminden 20. yüzyıla kadar farklı nedenlerle tarihte uygulandığı görülmektedir.^{1,2}

Yapılan araştırmalarda “Lex Papia et Poppaea (Evliliği Teşvik Etme Yasası)” bekârlık vergi-

¹ Mert Can YILMAZ. “Bekârlık Vergisi Mümkün Mü? Tarihteki Bekârlık ve Çocuksuzluk Vergisi Örnekleri”. (<https://tr.euronews.com/2020/01/13/bekarlik-vergisi-mumkun-mu-tarihteki-bekarlik-ve-cocuksuzluk-vergisi-orneklere>.) Erişim tarihi: 22 Ocak 2020.

² Turan AKKOYUN. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi Teşebbüsleri”. Tarih İncelemeleri Dergisi. Sayı 15 (1). 2000. s. 184.

sinin tarihte bilinen ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu verginin geçmişine bakıldığında literatürde “Bachelor Tax” olarak adlandırıldığı görülmektedir. İmparator Augustus’un vergi uygulamaları doğrultusunda, Roma İmparatorluğu’nda ilk kez bu dönemde “bekârlık ve çocuksuzluk vergisi” uygulandığı görülmektedir.³ İlk başta erkekler için 25 yaşından 60 yaşına, kadınlar içinse 20 yaşından 50 yaşına kadar uygulanan vergi, ilerleyen süreçte çocuksuz çiftler için de uygulanır olmuştur.⁴

Osmanlı Devletinde ise bekârlardan ve evlilerden ayrı ayrı vergi alınmaktaydı. Bu noktada, çift resmi ödeyen çiftçilerle aynı evde bulunan ve evli olmayan az topraklı veya topraksız kişilerden “Resm-i Mücerret” adı altında vergi alınmaktaydı. Osmanlıda aynı evde oturan bekâr çocuklara mücerret denildiği için verginin adı buradan gelmekteydi.⁵

Bekârlık vergisinin uygulanma gerekçesine veya uygulanmaya çalışılma gerekçesine bakıldığında; verginin evliliği teşvik etme ve çocuk sayısını artırma (nüfus artışını sağlama) amacıyla konulduğu veya konulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu noktada Türkiye açısından bakılırsa; doğurganlık oranındaki ciddi düşüş, fırsat penceresinin kapanıyor olması ve yaşlı nüfusunda artış olması aslında bu verginin gündeme gelmesinde ve bu verginin arka planında yatan nedenler olarak görülmektedir.⁶

Yine Türkiye’nin doğurganlık düzeyindeki ve yaş yapısındaki gelişmeler, gelişmiş ülkelerdeki yapıya benzemeye başladığından ve Onuncu Kalkınma Planında da belirtildiği üzere bağımlı nüfusun artması, nüfus projeksiyon hesaplarına göre tedbir alınmaması durumunda 2038 yılından itibaren çalışma çağı nüfusunun ve 2050 yılından sonra da toplam nüfusun azalmaya başlayacak olması pronatalist (doğum yanlı) politikaların uygulanması gerektiği sonucunu doğurmuş ve bu durum da bekarlık vergisi gibi bazı uygulamaları gündeme getirmiştir.⁷

3- LİTERATÜR

Türkiye’de sınırlı düzeyde de olsa bekârlık vergisi konusunda bazı akademik çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan birisi Turan Akkoyun’un Haziran 2000’de kaleme aldığı “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi Teşebbüsleri” isimli çalışmadır. Söz konusu çalışmada; Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusu artırma girişimlerinden birisi olarak bekârlık vergisinin gündeme geldiği belirtilmiştir. Çalışmada bekârlık vergisinin sık sık basını, meclisi ve kamuoyunu alakadar etse de teşebbüsten öteye geçmediği, amacın gelir elde etmekten ziyade nüfusu artırmak olduğu ifade edilmiştir.⁸

Bekârlık vergisi konusunda bir başka çalışma ise Yaşar Semiz tarafından Aralık 2010’da yazılan “1923-1950 Döneminde Türkiye’de Nüfusu Arttırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu

³ Çağlar KEYDER. “Emperyalizm Azgelişmişlik ve Türkiye”. Birikim Yayınları Yerli Araştırmalar Dizisi. İstanbul. 1979. s. 120-121.

⁴ Mert Can YILMAZ. “Bekârlık Vergisi Mümkün Mü? Tarihteki Bekârlık ve Çocuksuzluk Vergisi Örnekleri”. (<https://tr.euronews.com/2020/01/13/bekarlik-vergisi-mumkun-mu-tarihteki-bekarlik-ve-cocuksuzluk-vergisi-orneklere>.) Erişim tarihi: 22 Ocak 2020.

⁵ Abdullah Sami TEKİN. “Klasik Dönem Osmanlı Devleti İktisadi ve İçtimai Düzeninde Vergi Sistemi”. Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi. Sayı 1. 2019. s. 63.

⁶ Oral DEMİR. “Nüfus Politikaları ve Çin, Fransa ve Türkiye Örneklerinin Değerlendirilmesi”. Social Sciences Dergisi. Sayı 11 (1). 2016. s. 48.

⁷ Ayşe AKIN ve Korkut ERSOY. “2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Sağık Sistemine Bakış”. Yayın No: TÜSİAD-T/2012-11/533. 2012. s. 70.

⁸ Turan AKKOYUN. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi Teşebbüsleri”. Tarih İncelemeleri Dergisi. Sayı 15 (1). 2000. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetid/issue/5042/68726>).

(Bekârlık Vergisi)" adlı çalışmadır. Semiz söz konusu çalışmada, 1923-1950 döneminde Türkiye'de nüfusu arttırmak için yapılan doğrudan ya da dolaylı yasal düzenlemeleri ele almış, bekârlık vergisinin nasıl gündeme geldiğini ve gelişmeleri irdelemiştir. Sonuç olarak; devletin nüfusu arttırmak için yoğun çaba harcadığı, bu artışta ailelere yapılan teşviklerin etkisinin ne kadar olduğunun resmi verilerle sağlıklı bir şekilde izlemenin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca evlenme ve ödüllendirme istatistiklerinin birlikte değerlendirildiği zaman evlilik oranlarındaki artışın ödüllendirme istatistiklerine aynı anda yansımadağı tespit edilmiş, Türkiye'de vergi indirimi veya bekârlık vergisi gibi tartışma ve uygulamaların beklenildiği kadar nüfus artışında etkili olamayacağı savı ortaya atılmıştır.⁹

Yine, bekârlık vergisi konusunda Sevilay Özer'in Nisan 2013'de yapılan "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi'ne İlişkin Tartışmalar" başlıklı çalışması bulunmaktadır. Özer çalışmasında; Türkiye'deki bekârlık vergisine ilişkin kanun tekliflerini, içerikleri ve basındaki yansımalarıyla birlikte ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada sonuç olarak; aile ve nüfus politikasının temelini oluşturan evlenme konusunun Milli Mücadele yıllarından beri ülke gündeminde sıklıkla yer bulduğunu, nüfusun artırılması düşüncesiyle bekârların evliliğe teşvik edilmesinin düşünüldüğünü, bu bağlamda bekârlardan vergi alınmasına dair sık sık kanun tekliflerinin verildiği belirtilmiştir. Bu tekliflerin bir türlü kabul edilmediği, bekârlık vergisine ilişkin kanun tekliflerinin basında geniş yankı bulduğu ve ilgi gördüğü, ağırlıklı görüşün tek-

liflerin bekârları evlenmeye teşvik edici mahiyette olmadığı belirtilmiştir. Evlenmek istemeyenlerin vergi zoruyla evlenmeye ikna edilemeyecekleri, amaç evliliği artırmak ise öncelikle ekonomik durumun iyileştirilmesi gerektiği görüşü dile getirilmiştir. Buna karşılık, bazı Avrupa ülkelerindeki uygulamalardan hareketle bekârlık vergisinin faydalı olabileceği belirtilmiş, fakat her iki tarafın görüş birliğine vardığı hususun bekârlık vergisinden elde edilen gelirin çok çocuklu ailelere ya da çocuk müesseselerine verilmesinin gerekliliği olmuştur.¹⁰

4- DÜNYA'DA BEKÂRLIK VERGİSİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR

Bekârlık vergisi konusunun tarihsel arka planı ve ülke deneyimlerine bakıldığında, geçmişte birçok ülkenin farklı nedenlerle bu vergiyi uyguladığı görülmektedir. Bu bağlamda, tarih boyunca devletlerin özellikle uzun savaşların neden olduğu insan kayıplarını telafi etmek (nüfusu artırmak) için evliliği teşvik edici kanunlar hazırladığı bilinmektedir. Bekârlık vergisi tam da bu amaçla gündeme gelmiş ve tartışılmıştır.

Dünya uygulamalarına bakıldığında; yukarıda bahsedildiği üzere, tarihte bekârlık ve çocuksuzluk vergisini ilk uygulayan Roma İmparatorluğudur. Diğer yandan 1695 senesinde Birleşik Krallık (İngiltere), Fransa ile girdiği savaşı finanse etmekte zorlanmış ve bu nedenle halktan yeni vergiler toplanılması gerektiği düşünülmüştür. Toplanılması düşünülen vergilerden birisi de 25 yaşın üzerindeki bekâr erkeklerden vergi (bekârlık vergisi) alınmasıydı. Ancak söz konusu vergi 1706 yılında kaldırılmıştır.^{11,12}

⁹ Yaşar SEMİZ. "1923-1950 Döneminde Türkiye'de Nüfusu Arttırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekârlık Vergisi)". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 27. 2010. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26306/277276>).

¹⁰ Sevilay ÖZER. "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi'ne İlişkin Tartışmalar". Gazi Akademik Bakış Dergisi. Sayı 12. 2013. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gav/issue/6518/86415>).

¹¹ Mert Can YILMAZ. "Bekârlık Vergisi Mümkün Mü? Tarihteki Bekârlık ve Çocuksuzluk Vergisi Örnekleri". (<https://tr.euronews.com/2020/01/13/bekarlik-vergisi-mumkun-mu-tarihteki-bekarlik-ve-cocuksuzluk-vergisi-orneklri>.) Erişim tarihi: 22 Ocak 2020.

¹² Wikipedia. "Bachelor Tax". (https://en.wikipedia.org/wiki/Bachelor_tax). Erişim tarihi: 23 Ocak 2020.

1919 yılında Güney Afrika ise ülkede beyaz nüfusu arttırmak için bekârlık vergisini uygulamaya başlamış. Almanya'da ise Repelen kenti 1923 yılında bekârlardan vergi alınmasını teklif etmiş ancak teklif reddedilmiştir. Yine, İtalya'da 1927-1943 yılları arasında Mussolini'nin görevde kaldığı sürede bekârlık vergisi uygulanmıştır. Bu dönemde İtalya'da bekârlar, evli çiftlere göre 2 kat daha fazla gelir vergisi ödemişlerdir. Burada da Mussolini'nin asıl amacı diğer Avrupa ülkeleri ile mücadele edebilmek için İtalya nüfusunun artması gerektiğine inanması olmuştur.^{13, 14}

Polonya'da ise 1946-1956 yılları arasında çocuksuz çiftlere ve 21 yaşın üzerinde olup evli olmayan kişilere vergi uygulandı. Ardından verginin kapsamı 25 yaş üzerine çıkarıldı ve bu vergi 1973 yılına kadar devam etti.¹⁵

Sovyetler Birliği'nde ise 1941 yılından 1990 yılına kadar 25-50 yaşları arası çocuksuz erkeklerden ve 20-45 yaşları arası çocuksuz evli kadınlardan elde ettikleri kazançlarının % 6'sı kadar çocuksuzluk vergisi alındı. 1991-1992 yılları arasında ise vergi, Sovyetler Birliği'nin dağılması nedeniyle yürürlükten kaldırılmadan önce sadece erkeklere uygulandı. Romanya ise 1986 yılında nüfusu arttırmak amacıyla bekârlık vergisi uygulamasına başladı ve bu verginin uygulamasına 89 Devrimine kadar devam edildi.^{16, 17}

Diğer taraftan 1821 yılında ABD'nin Missouri Eyaleti'nde evli olmayan reşit erkekler için senede 1 dolarlık bekârlık vergisi uygulaması başlatıldı. 1921'de ABD'nin Montana Eyaleti, tüm bekârlara 3 dolar vergi uyguladı. 1934 ise ABD'nin Kaliforniya Eyaleti'nde, Kaliforniya'daki düşük doğum oranına yanıt olarak Maliye Bakanı Roland Vandegrift 5 ila 25 dolar arasında bir bekârlık vergisi önerdi, ancak öneri kabul edilmedi. Günümüzde hala ABD'nin Missouri Eyaleti'nde, 21-50 yaş aralığındaki erkeklerden sembolik olarak senede 1 dolarlık bir vergi alınmaktadır.^{18, 19}

Günümüz Dünya ülkeleri uygulamaları araştırıldığında, doğrudan bekârlık vergisi adı altında bir verginin uygulanmadığı görülmektedir. Diğer yandan, bazı ülkelerde evli ve çocuklu olanlara vergi açısından bekârlara göre önemli avantajlar sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda evli ve çocuklu bir aile için ücret üzerinden alınan gelir vergisi yükü bekârlara göre önemli ölçüde düşmektedir.²⁰ Bu doğrultuda, OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) verilerine göre evli ve çocuklu olmanın vergisel avantajlarına ilişkin olarak ülkelerin ortalama gelir vergisi oranlarına (gelir vergisinin ücretlilerin brüt kazançları içerisindeki oranlarına) aşağıda yer verilmiştir.

¹³ Sabri ARPAÇ. "Tarihte kalan bekârlık vergisi mi geliyor?". (<https://www.gunboyugazetesi.com.tr/tarihte-kalan-bekarlik-vergisi-mi-geliyor-3605yy.htm>). Erişim tarihi: 23 Ocak 2020.

¹⁴ Yaşar SEMİZ. a.g.e. s. 446.

¹⁵ Wikipedia. "Bachelor Tax". (https://en.wikipedia.org/wiki/Bachelor_tax). Erişim tarihi: 23 Ocak 2020.

¹⁶ Sinan MEYDAN. "Süleyman Sırrı Bey'in Ruhu Bekârlık Vergisi". (<https://www.koseyazisioku.com/sozcu/sinan-meydan/20-01-2020/suleyman-sirri-beyin-ruhu-bekarlik-vergisi>). Erişim tarihi: 23 Ocak 2020.

¹⁷ Mert Can YILMAZ. "Bekârlık Vergisi Mümkün Mü? Tarihteki Bekârlık ve Çocuksuzluk Vergisi Örnekleri". (<https://tr.euronews.com/2020/01/13/bekarlik-vergisi-mumkun-mu-tarihteki-bekarlik-ve-cocuksuzluk-vergisi-ornekleri>). Erişim tarihi: 22 Ocak 2020.

¹⁸ Regina JEFFERS. "Have You Ever Heard of a "Bachelor Tax"?". (<https://reginajeffers.blog/2018/12/10/have-you-ever-heard-of-a-bachelor-tax/>). Erişim tarihi: 15 Şubat 2020.

¹⁹ Wikipedia. "Bachelor Tax". (https://en.wikipedia.org/wiki/Bachelor_tax). Erişim tarihi: 23 Ocak 2020.

²⁰ Hasan AYKIN. "Evli ve Çocuklu Olmanın Vergisel Cazibesi". (<https://vergidosyasi.com/2017/01/15/evli-ve-cocuklu-olmanin-vergisel-cazibesi/>). Erişim tarihi: 29 Ocak 2020.

Tablo 1: OECD Ülkelerinde Ücretlilerden Alınan Gelir Vergisi Oranları (2018 Yılı, %)

Bekâr, Çocuksuz		Evli, Eşi Çalışmayan, İki Çocuklu	
Ülkeler	Ücretlilerin Brüt Kazançları İçerisinde Gelir Vergisi Oranları	Ülkeler	Ücretlilerin Brüt Kazançları İçerisinde Gelir Vergisi Oranları
Almanya	19,09	Almanya	1,3
Amerika	16,12	Amerika	4,09
Avustralya	24,65	Avustralya	24,65
Belçika	25,86	Belçika	14,45
Birleşik Krallık	13,97	Birleşik Krallık	13,37
Çek Cum.	13,62	Çek Cum.	-5,07
Danimarka	35,84	Danimarka	31,8
Finlandiya	20,18	Finlandiya	20,18
Fransa	16,81	Fransa	9,53
Hollanda	17,46	Hollanda	17,1
İspanya	14,91	İspanya	7,78
İsrail	10,03	İsrail	10,03
İsveç	18,18	İsveç	18,18
İsviçre	11,17	İsviçre	4,6
İtalya	21,93	İtalya	15,21
Japonya	7,89	Japonya	6,51
Kanada	15,66	Kanada	11,02
Kore	6,44	Kore	4,22
Lüksemburg	17,19	Lüksemburg	5,88
Macaristan	15	Macaristan	4,85
Meksika	8,86	Meksika	8,86
Norveç	19,27	Norveç	19,27
Polonya	7,38	Polonya	2,25
Portekiz	15,63	Portekiz	4,74
Slovak Cum.	10,46	Slovak Cum.	0,19
Türkiye	13,17	Türkiye	11,22
Yeni Zelanda	18,44	Yeni Zelanda	18,44
Yunanistan	10,13	Yunanistan	10,63
OECD Ortalaması	15,72	OECD Ortalaması	10,42

Kaynak: OECD. 2019. Taxing Wages-Comparative Tables, Average Income Tax Rate (% gross wage earnings), Single Person at 100 % of Average Earnings No Child, One-Earner Married Couple at 100 % of Average Earnings Two Children. (<https://stats.oecd.org/>).

OECD verilerine göre, evli çocuklu olanlar ile bekârlar arasındaki vergi yüküne baktığımızda;

- Evli ve çocuklu olmanın vergisel açıdan en avantajlı olduğu ülkeler Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Almanya, Polonya ve ABD olarak sıralanıyor. Söz konusu ülkelerde evli ve çocuklu aileler bekârlara göre daha az vergi yüküne sahipler.
- Evli ve çocuklu olmada vergi yükünün bekârlara göre fazla olduğu tek ülke ise Yunanistan.
- Avustralya, Meksika, İsveç, İsrail, Yeni Zelanda, Norveç ve Finlandiya vergi sistemleri ise evli ve çocuklu olmaya nötr (tarafsız) davranmaktadır. Yani evli çocuklu veya bekâr olunması durumu vergi yükünü etkilememektedir.
- Türkiye'nin ise evli ve çocuklu yönünden vergi yükü noktasında, OECD ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye'de evli ve çocuklu olup ücret geliri elde edenler açısından vergi yükünün nispeten yüksek olduğu anlamına gelmektedir.
- Almanya ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde, bekârlarla evli ve çocuklular arasındaki vergi yükü yönünden evli ve çocuklular lehine bariz fark olduğu görülürken; Türkiye'de ise bekârlar ile evli ve çocuklular arasındaki vergi yükü açısından pek farkın olmadığı görülmektedir.

5- TÜRKİYE'DE BEKÂRLIK VERGİSİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR

Cumhuriyetin ilk yıllarında I. Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış ve ardından bağımsızlık mücadelesi verilmiş olması nedeniyle, özellikle yetişkin erkek nüfusunda önemli bir azalma

olduğu görülmektedir. Nüfustaki bu azalmaya savaşın yanında iyi olmayan sağlık koşullarının da etkisi olduğunu söylemek gerekir. Gelineen noktada nüfusun artırılması konusu iki temel boyutuyla değerlendirilmiştir. Birincisi, azalan nüfusu artırmak için tedbirler alınması, diğeri ise mevcut sağlık koşullarının iyileştirilmesi yoluyla ölüm oranlarının azaltılmasıdır.²¹ İşte bu noktada, bekârlık vergisi de nüfusu artırmak amaçlı alınabilecek tedbirler arasında düşünülmüştür.

Bekârlardan vergi alınmasına dair ilk kanun teklifini, bundan neredeyse 100 sene önce 19 Ekim 1920 tarihinde dönemin Canik (Samsun) Milletvekili Hamdi Bey "Bekârlık Kanun Teklifi" adıyla yapmıştır. Hamdi Bey bu kanun teklifinde, 25 yaşını doldurmuş olup da henüz evlenmemiş olan veyahut her ne suretle olursa olsun eşinden boşanan erkeklerden vergi alınmasını istemiştir.²² Bu noktada, Türkiye'de bekârlık vergisinin ilk olarak bekâr veya boşanmış erkekler özelinde getirilmek istendiği görülmektedir. Hamdi Beyin bekârlık vergisine ilişkin kanun teklifi, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümenine gönderilmişse de kanun olarak kabul edilmemiştir.²³

Bekârlık vergisine ilişkin olarak ikinci kanun teklifini ise 22 Şubat 1921 tarihinde Erzurum Milletvekili Memet Salih Efendi "Mecburi Teehül Hakkında Teklifi Kanunu" ile yapmıştır. Bekârlık vergisine ilişkin olarak verilen ikinci kanun teklifinde; evlilik döneminin yaş aralığının 18-25 yaş olduğu, 25 yaşını dolduranların evlenmekle mükellef tutulacağı, 25 yaşını doldurduğu halde evlenmeyenler asker değilse, mahkûm değilse veya sağlıklı evlenmesine engel değilse evleninceye kadar her sene yıllık gelirinin dörtte birinin mahkeme kararıyla tahsil edileceği ve bu suretle toplanan paranın belirli bir kısmının fakirlere dağıtıl-

²¹ Sevilay ÖZER. *a.g.e.* s. 175.

²² TBMM Zabıt Cerideleri. Devre 1. Cilt 5. İçtima Senesi 1. s. 93-94.

²³ Sevilay ÖZER. *a.g.e.* s. 175.

lacağı, 25 yaşını doldurduğu halde evlenmeyenlerin hiçbir suretle kamu hizmetinde veya seçimle gelinebilecek bir görevde yer alamayacakları, 25 yaşından önce evlenerek emsalleriyle birlikte silahlaltına alınanların 1,5 sene askerlik yapacağı ve yaşına girdikten sonra evlenenlerin ya da evlenmeyenlerin ise 3 sene askerlik hizmeti ile mükellef tutulacağı hükümlerine yer verilmiştir.²⁴

Verilen teklife ilişkin olarak, daha önce benzer teklifin verildiği gerekçesiyle teklifin mecliste görüşülmesi sırasında yapılan oylamada ilgili kanun teklifi kabul edilmemiştir.²⁵

Bekârlık vergisine ilişkin olarak verilen ilk iki teklif mecliste kabul görmese de, bu konuda yapılan uğraşlar sona ermemiştir. 1929 Dünya Ekonomik Buhranının tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye'yi de derinden etkilediği ve hükûmetin ek vergileri yoğun olarak gündeme getirdiği bir dönemde, bu defa Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey 18 Mart 1929'da meclise "Bekârlık Vergisi Kanun Teklifini" sunmuştur.²⁶

Milletvekili Süleyman Sırrı Beyin söz konusu bu kanun teklifine göre; 25-45 yaşları arasında olan tüm bekâr erkekler ile 20-35 yaşları arasında olup da resmi bir daireden maaş alan tüm bekâr kadınlar kazanç, arazi ve yol vergilerinin bir katını bekârlık vergisi olarak vereceklerdir. Bu vergi mükellefiyetine yukarıda belirtilen yaş grubunda bulundukları halde aile ve kocalarının vefatı dolayısıyla dul kalmış olan çoluk çocuk ve anası olmayan erkek ve kadınların da dâhil edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Diğer yandan, malûller ile tahsillerine devam etmekte olan ka-

dın ve erkeklerin tahsilleri bitene kadar bu vergiden muaf tutulacağı hususu ayrıca belirtilmiştir. Yine bu teklife göre bekârlık vergisinden elde edilecek gelirin %20'si, beşten fazla çocuğu olan ailelere verilmesi öngörülmüştür. Milletvekili Süleyman Sırrı Beyin bu teklifi Maliye Encümenince evlenmenin vergi ile teşvikinin faydalı bulunmaması nedeniyle reddedilmiştir.²⁷

Milletvekili Süleyman Sırrı Beyin bekârlık vergisine ilişkin olan ve kabul edilmeyen bu ilk teklifi, basın ve kamuoyu gündeminde geniş yankı bulmuş ve büyük çoğunluğu evli olan milletvekilleri arasında ilgi uyandırmıştır. Bazı milletvekilleri ise bu tür vergilerin Avrupa memleketlerinde de uygulandığını söyleyerek bu vergiyi desteklediklerini belirtmişlerdir.²⁸

Milletvekili Süleyman Sırrı Bey bekârlardan vergi alınmasına ilişkin teklifini 10 Aralık 1931 tarihinde bir kez daha meclis gündemine getirmiş, önceki kanun teklifine ek olarak bu kanun teklifinde vergiden muaf tutulacak kesim arasında asker, polis ve jandarmayı da dâhil etmiştir.²⁹

Milletvekili Süleyman Sırrı Bey, bekârlık vergisinden vazgeçmemiş ve II. Dünya Savaşı yıllarında da bekârlık vergisine ilişkin kanun teklifleri vermiştir. Bu doğrultuda Süleyman Sırrı Bey, 8 Nisan 1940 tarihinde ve 14 Ocak 1944 tarihinde olmak üzere iki kez daha bekârlık vergisini TBMM gündemine getirmiştir.³⁰ Süleyman Sırrı Bey, 1940 ve 1944 yıllarında vermiş olduğu bu iki teklifinde de askerliğini yapmış olan her bekâr erkek ile 17 yaşını doldurmuş olan her bekâr kadının bekârlık vergisiyle mükellef tutulacağını

²⁴ TBMM Zabıt Cerideleri. Devre 1. Cilt 8. İçtima Senesi 1. s. 358-360.

²⁵ TBMM Zabıt Cerideleri. Devre 1. Cilt 8. İçtima Senesi 1. s. 358-360.

²⁶ TBMM Zabıt Cerideleri. Devre 3. Cilt 9. İçtima Senesi 2. s. 22.

²⁷ Sevilay ÖZER. *a.g.e.* s. 178.

²⁸ Cumhuriyet Gazetesi. "Bekârlık Vergisi İçin Meclise Bir Layiha Verildi". 19 Mart 1929. (<http://gazeteler.ankara.edu.tr/dergiler/62/1745/27083.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.

²⁹ TBMM Zabıt Cerideleri. Devre 4. Cilt 5. İçtima Senesi 2. s. 28.

³⁰ TBMM Zabıt Cerideleri. Devre 6. Cilt 10. İçtima Senesi 1. s. 34.

belirtmiştir. Ayrıca özel idare, belediye ve diğer müesseselerden elde edilen aylık, maaş ve ücretin kazanç vergisine tabi olduğunu ve bu doğrultuda bekârlık vergisinin de kazanç vergisinin %10'u oranında alınması gerektiğini belirtmiştir. Diğer yandan söz konusu vergi mükellefiyetinin maaşın, ücretin, kazancın ve bekârlığın devam ettiği sürece ve 45 yaşına kadar sürmesi gerektiğini belirterek; köylülerin, çocuk, baba veya anası olan şehirli veya kasabalı dulların ve evlenmeye engel derecede malûl olduğu raporla sabit olanların bu vergiden muaf tutulacağını belirtmiştir.³¹

Diğer yandan; 3 Haziran 1949 yılında kabul edilen 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanununun³² 90'ıncı maddesine "bekârlık zammı" adıyla bir madde konulmuş ve söz konusu Gelir Vergisi Kanunu'na göre alınacak gelir vergisine bekâr mükellefler için % 5 oranında zam yapılacağı belirtilmiştir. Bu noktada, söz konusu kanun maddesi ile gelir vergisinin bekârlardan % 5 zamlı olarak alınması istenilmiştir. Ayrıca söz konusu maddede; dar mükellefiyete tabi mükellefler ile 25 yaşını ikmal etmemiş olan kızların, 18 yaşından aşağı olan erkeklerin, malûllerin, dul ve yetim aylığı alanların, çocuklu dulların ve evlenmesi kanunen yasak olanların bekârlık zammına tabi olmayacağı belirtilmiştir.

Hakkında pek çok yorum yapılan bekârlık vergisi ile ilgili olarak Türkiye tarihine baktığımızda, bekârlık vergisinin 1920'lerden 1950'lere kadar çok tartışıldığı, tam 6 kere kanun teklifi olarak sunulduğu, ancak bir türlü kabul edilmediği, yasalaşmadığı ve bekârlık vergisi diye bir verginin uygulanmadığı görülmektedir. Diğer yandan; bekârlık vergisinin Türkiye tarihinde direkt kanun olarak kabul edilmediği görülsede, 1949 yılında kabul edilen Gelir Vergisi Kanunu'nda bekârlık

zammı olarak kendine yer bulduğu ve söz konusu kanuna istinaden bekârların evlilere göre % 5 daha fazla vergi ödemekle yükümlü kılındığı görülmektedir.

6- TÜRKİYE'DE BEKÂRLIK VERGİSİ UYGULANABİLİRLİĞİ ve ALTERNATİF MALİ TEŞVİKLER

6.1- Bekârlık Vergisi Uygulanabilirliği

Bekârlık vergisinin geçmişte bilhassa savaşlar ve doğal afetlerden kaynaklanan kitlesel ölümler nedeniyle evliliği ve nüfus artışını teşvik etme amaçlı getirildiği görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin savaştan yeni çıkmış olması, nüfusun azalmış ve yoksulluğun artmış olması gibi nedenlerle bekârlık vergisi diye mali bir yükümlülük gündeme gelmiştir.

Geçmişte bazı ülkelerde uygulanmış olan bekârlık vergisi, ülkemizde birçok kez kanun teklifi olarak meclise sunulsa da kabul edilmemiştir. Ancak bekârlık vergisi medyada, kamuoyunda ve milletvekilleri arasında yaygın tartışma konusu olmuştur. Hakkında pek çok yorum yapılan bekârlık vergisi Türkiye'de teklif edildiği şekliyle kanunlaşma imkânı bulamamış, fakat 1949 yılında kabul edilen 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu içerisinde bekâr mükelleflerin ödemek zorunda oldukları vergiye %5 oranında zam yapılarak, bekârlık zammı şeklinde uygulanmıştır.

Türkiye'de yürürlükte olan vergi kanunlarında, bekârlara ilişkin bir vergi veya zam uygulanması söz konusu değildir. Bu noktada, geçmişte çeşitli adlar altında bazı ülkelerde uygulanan ve Türkiye'de de uygulanması için kanun teklifleri sunulan bekârlık vergisinin Mecliste ciddi tepkiler aldığı ve çok tartışıldığı görülmektedir.³³ Günümüzde gündeme gelmesi ise geçmişle kı-

³¹ Sevilay ÖZER. *a.g.e.* s. 182.

³² 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 9 Haziran 1949 tarih ve 7228 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.

³³ TBMM, Zabıt Ceridesi. Devre 1. Cilt 5. İctima Senesi 1. s. 93-94; TBMM. Zabıt Ceridesi. Devre 1. Cilt 8. İctima Senesi 1. s. 358-360.

yaslanmayacak yaygınlıkta toplumsal tepkiye neden olabilecek potansiyele sahip. Bu nedenle, Türkiye’de evliliği teşvik etme ve nüfusu artırma (çocuk yapmayı artırma) gayesi, bekârları vergilendirerek değil; evli ve çocuklu ailelerin ödediği vergilerde indirim yapılarak, evli ve çocuklu ailelere geçim indirimi sağlanarak, çocuk yardımı desteği verilerek ve daha fazla ücretli izin verilerek yerine getirilebilir. Bu doğrultuda, Türkiye’de bekârlık vergisi yerine ne tür alternatif uygulamaların getirilebileceği aşağıda açıklanmıştır.

6.2- Alternatif Mali Teşvikler

Bekârlık vergisinin uygulanma veya uygulanmaya çalışılma gerekçelerine bakıldığında, evliliği teşvik etme ve bu yolla çocuk yapmayı sağlayarak nüfus artışı gerçekleştirme olduğu görülmektedir. İşte bekârlık vergisinin bu amaçlarını sağlamak için bekârlık vergisi yerine ne tür alternatif uygulamaların getirilebileceği (önerilebileceği) aşağıda başlıklar halinde tartışılmıştır.

6.2.1- Vergi İstisnası

Türkiye’de yürürlükte olan vergi kanunlarında, bekârlara ilişkin bir vergi veya zam uygulamasının olmadığı çalışmanın önceki bölümünde belirtilmişti. Yine Türkiye’de, doğrudan evli ve çocuklu olanlara ilişkin bir vergi istisnası (evli ve çocuklu olanların belirli bir gelirinin vergi dışı bırakılması) uygulaması da bulunmamaktadır.

Almanya’da gelir vergisi, kişilerin medeni durumuna göre alınmaktadır. Bu noktada, Alman-

ya’da gelir vergisine uygulanacak vergi oranları mükelleflerin medeni (evli olma-bekâr olma) durumuna göre değişmektedir.³⁴ Yine Almanya’da mükelleflerin medeni durumları dikkate alınarak bekâr ve evli mükellefler için belirli bir gelir vergi dışı bırakılmaktadır.^{35, 36} Bu doğrultuda, 2020 yılı için bekârların yıllık 9.408 Avro gelirleri vergi dışı bırakılırken (bekârlar için 9.408 Avroya kadar vergi oranı % 0 olarak uygulanırken), evliler için bu tutarın iki katı yani 18.816 Avro vergi dışı bırakılmaktadır (evliler için 18.816 Avroya kadar vergi oranı % 0 olarak uygulanmaktadır). Bunun dışında ayrıca ücret geliri elde edenler, 25 yaşını aşmamış çocuklarının her biri için ilave indirim imkânı elde etmektedirler. Ayrıca, Almanya’da evli veya bekâr olma durumuna göre belirli bir gelir vergi dışı bırakılırken kişilerin geçimine yetecek miktarda geliri olması yani asgari geçim indirimi de dikkate alınmaktadır.^{37, 38}

Bu doğrultuda; çocuk yapma (nüfus artışı) gerçekten teşvik edilecekse, evli ve çocuklu olanların belirli bir miktar geliri vergi dışı bırakılmalıdır. Bu açıdan, gelir vergisi sistemini örnek aldığımız Almanya’da uygulanan sisteme benzer olarak, evli ve çocuklu olanlar için belirli bir gelirin (en azından asgari ücretin) vergi dışı bırakılması (evli ve çocuklu olanlar için belirli bir gelire % 0 vergi uygulanması) Türkiye için önerilebilir. Evli ve çocuklu aileler için dikkate alınacak ve vergi dışı bırakılacak tutar ise ailenin geçimi için resmi verilerle hesaplanmış olan tutar dikkate alınarak belirlenmelidir. Söz konusu evli ve çocuklu olan-

³⁴ Serdar ÇİÇEK. “Ücret Üzerindeki Mali Yükümlülüklerin İncelenmesi: İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya”. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. 2015. Sayı 4 (10). s. 119.

³⁵ Filiz EKİNCİ. “Gelir Vergisi Tarifesi: Almanya ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2012. Sayı 32. s. 192.

³⁶ Federal Ministry of Finance, “The Fiscal Code of Germany”, (https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Ministry/Laws/2018-03-26-fiscal-code.pdf?__blob=publicationFile&v=3). Erişim tarihi: 02 Şubat 2020.

³⁷ Serdar ÇİÇEK. a.g.e. s. 120.

³⁸ Wikipedia. Einkommensteuer (Deutschland). ([https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_\(Deutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_(Deutschland))). Erişim tarihi: 10 Şubat 2020.

lar için belirli bir gelirin vergiden istisna edilmesi uygulaması, mevcut Gelir Vergisi Kanunu'na konulacak bir hükümle gerçekleştirilebilir.

6.2.2- Asgari Geçim İndirimi (AGİ)

Bekârlık vergisi yerine önerilebilecek diğer alternatif uygulama ise evli ve çocuklu olanların geçimini gerçek miktarda dikkate alan asgari geçim indirimi (AGİ) teşvikidir. Bu noktada, Türkiye'deki vergi kanunlarında hâlihazırda AGİ uygulaması bulunmaktadır; ancak Türkiye'de yer alan AGİ uygulamasının ABD'deki gibi etkin ve verimli olmadığı, evli ve çocuklu olanların geçimini tam olarak kavramadığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, aşağıda güncel verilerle AGİ uygulaması tartışılmış, ABD'deki AGİ sistemi irdelenmiş ve Türkiye için öneri sunulmuştur.

Türkiye'de, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun³⁹ 32'nci maddesinde evlilere AGİ ayrıcalığı tanıyan bir hüküm söz konusudur. AGİ uygulamasında, evli ve çocuklu birisi bekâr birisine göre daha az vergi ödemektedir. Kişinin bekâr veya evli olması, evliyse eşinin çalışıyor veya çalışmıyor olması, sahip olunan çocuk sayısı gibi kriterler dikkate alınarak hesaplanan AGİ tutarı ödenecek olan gelir vergisinden indirilerek gelir vergisi yükümlülüğü azaltılmaktadır. Kısaca AGİ, çalışanların kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu eşi ve çocukları için devlet tarafından sağlanan, bir nevi evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı teşvik eden vergi indirimidir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 32'nci maddesine göre asgari geçim indirimi; “ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan asgari ücretin yıllık brüt tutarının; mükellefin kendisi için % 50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için % 10'u, çocukların her bi-

ri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için % 7,5, üçüncü çocuk için %10, diğer çocuklar için % 5'dir.” Asgari geçim indirimi, bu fıkraya göre hesaplanan tutar ile 103'üncü maddedeki gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan oranın (% 15) çarpılmasıyla bulunan tutarın, hesaplanan vergiden mahsup edilmesi suretiyle uygulanmaktadır. Mahsup edilecek kısmın fazla olması halinde ise iade yapılmamaktadır.

Son yasal düzenlemelere göre; 2020 yılı için çalışan bekârsa aylık 220,73 TL, çalışan evli ve eşi çalışmıyorsa aylık 264,87 TL, çalışan evliyse ve eşi çalışmıyorsa ve bir çocuğu varsa aylık 297,98 TL tutarında AGİ'den yararlanmaktadır. Bu doğrultuda evli ve eşi çalışmayan ile bekâr arasındaki AGİ farkı aylık 44,14 TL iken; evli, eşi çalışmayan ve bir çocuklu ile bekâr arasındaki AGİ farkı ise aylık 77,25 TL'dir.⁴⁰

Türkiye'de, evli ve eşi çalışmayan ile bekâr arasındaki indirim farkının aylık 44 lira 14 kuruş ve evli olup eşi çalışmayan bir çocuklu ile bekâr arasındaki indirim farkının ise aylık 77 lira 25 kuruş olduğu değerlendirildiğinde; evli olan veya çocuklu olan için uygulanmakta olan vergi indiriminin (AGİ uygulamasının) pek teşvik edici olmadığı düşünülmektedir. Üstelik söz konusu AGİ, gelir vergisi bağlamında sadece gerçek usulde vergilendirilen ücret gelirleri için uygulanmaktadır. Ticari kazanç, zirai kazanç, serbest meslek kazancı gibi gelir elde ederek vergi ödeyenler ise evli veya çocuklu olsa bile AGİ'den yararlanamamaktadır.

ABD gelir vergisi sisteminde de asgari geçim indirimi uygulaması bulunmaktadır. Bu noktada, ABD AGİ uygulaması (EITC), belirli bir tutarın altında gelir elde eden ve özellikle evli ve çocuklu olan kişiler için iade edilebilir bir vergi indirimi

³⁹ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 6 Ocak 1961 tarih ve 10700 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.

⁴⁰ Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB). “Asgari Geçim İndirimi Uygulaması”. (<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/asgari-gecim-indirimi>). Erişim tarihi: 22 Şubat 2020.

uygulamasıdır.⁴¹ ABD AGİ uygulaması, bir bakıma negatif gelir vergisi uygulaması gibi işlemektedir. Bu noktada ABD’de uygulanan negatif gelir vergisi-asgari geçim indirimi; mükellefin geliri-ne, evli olma ve çocuk sayısına göre değişmektedir. Mükelleflerin AGİ’den yararlanabilmesi için medeni durumlarına ve çocuk sayılarına göre belirli bir tutarın altında gelirlerinin olması gerekmektedir. Bu doğrultuda; 2020 yılı verilerine göre bekâr veya dul olan birinin 15.820 Doların altında gelirinin olması, evli olup çocuğu olmayan birinin 21.710 Doların altında gelirinin olması, evli ve bir çocuklu ailenin ise 47.646 Doların altında gelirinin olması gerekmektedir. Yine evli olup 3 çocuğu olan ailenin ise 56.844 Doların altında gelirinin olması gerekmektedir.⁴²

Diğer yandan ABD’de geliri belirtilen tutarların altında olanlar ve diğer şartları sağlayanlar,

AGİ Tablosuna göre belirli bir tutarı geçim indirimi olarak alabilmektedirler. Örneğin; yıllık 12.000 Dolar gelirli, bekâr veya dul birisi (çocuğu olmayan), geliri 15.820 Doların altında olduğu için AGİ Tablosuna göre 271 Dolar iade alabilmekte veya vergi indiriminden yararlanabilmektedir. Yıllık geliri 12.000 Dolar olan evli ve çocuksuz biri ise geliri 21.710 Doların altında olduğundan, söz konusu tabloya göre 529 Dolar iade alabilmektedir. Yıllık 12.000 Dolar geliri olup evli ve bir çocuğu olanlar ise geliri 47.646 Doların altında olduğundan 3.526 Dolar iade alabilmektedir.⁴³

Diğer yandan, Türkiye’de ve ABD’de çalışanların medeni durumları (bekâr, evli, çocuklu olma durumları) dikkate alınarak AGİ uygulaması yapılmaktadır. Bu doğrultuda, ABD’de ve Türkiye’de yer alan AGİ uygulamasına ilişkin karşılaştırmalı tablo aşağıda (Tablo 2) verilmiştir.

⁴¹ Internal Revenue Service (IRS). “*Earned Income Credit (EIC) For use in preparing 2019 Returns*”. Publication 596 Cat. No. 15173A. 2020. s. 2. (<https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p596.pdf>.) Erişim tarihi: 16 Şubat 2020.

⁴² IRS. *a.g.e.* s. 18.

⁴³ IRS. *a.g.e.* s. 32-38.

Tablo 2: Türkiye-ABD AGİ Karşılaştırması

TÜRKİYE			ABD		
Çalışanın Medeni Durumu	Yıllık Gelir (TL) (Asgari Ücretin Brüt Yıllık Toplamı)	Yıllık AGİ Tutarları (TL)	Çalışanın Medeni Durumu	Yıllık Gelir (Dolar)	Yıllık AGİ Tutarları (Dolar)
Bekâr Veya Evli Eşi Çalışan Çocuksuz	35.316,00 ⁴⁴	2.648,70	Bekâr Veya Dul Olup Çocuksuz	5.886,00 ⁴⁵	449
Evli Eşi Çalışmayan Çocuksuz	35.316,00	3.178,44	Evli Çocuksuz	5.886,00	449
Evli Eşi Çalışmayan 1 Çocuklu	35.316,00	3.575,75	Bekâr Veya Dul Olup 1 Çocuklu	5.886,00	1.998
Evli Eşi Çalışmayan 2 Çocuklu	35.316,00	3.973,05	Evli 1 Çocuklu	5.886,00	1.998
Evli Eşi Çalışmayan 3 Çocuklu	35.316,00	4.502,79	Bekâr Veya Dul Olup 2 Çocuklu	5.886,00	2.350
Evli Eşi Çalışan 1 Çocuklu	35.316,00	3.046,01	Evli 2 Çocuklu	5.886,00	2.350
Evli Eşi Çalışan 2 Çocuklu	35.316,00	3.443,31	Bekâr Veya Dul Olup 3 Çocuklu	5.886,00	2.644
Evli Eşi Çalışan 3 Çocuklu	35.316,00	3.973,05	Evli 3 Çocuklu	5.886,00	2.644

Kaynak: GİB. 2020. (<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/asgari-gecim-indirimi>); IRS. 2020. (<https://www.irs.gov/earned-income-tax-credit>).

Türkiye'deki ve ABD'deki AGİ tutarlarına ilişkin verilen tabloya bakıldığında;

- Türkiye'deki bekâr çalışan ile ABD'deki bekâr çalışan arasında AGİ tutarı yönünden pek bir fark görünmezken;⁴⁶ Türkiye'deki 1 çocuklu çalışan ile ABD'deki 1 çocuklu ça-

lışanın AGİ tutarları arasında bariz fark bulunmaktadır. Bu noktada Türkiye'deki 1 çocuklu çalışanın AGİ tutarı 3.575,75 TL iken ABD'deki 1 çocuklu çalışanın AGİ tutarı ise 11.998,00 TL⁴⁷ olmaktadır.

⁴⁴ Türkiye'de AGİ, yıllık brüt asgari ücret üzerinden hesaplandığı için ve yıllık brüt asgari ücret 12 x 2.943,00 TL = 35.316,00 TL olduğu için bu tutar toplam elde edilen gelir olarak dikkate alınmıştır.

⁴⁵ Türkiye ile ABD arasındaki AGİ karşılaştırmasının sağlıklı olmasını sağlamak ve Türkiye'deki çalışanın elde ettiği gelir ile benzer geliri dikkate almak için 1 Dolar = 6 TL olarak varsayılmış ve iki ülke arasında çalışan yönünden elde edilen gelirler tutar yönünden benzerleştirilmiştir.

⁴⁶ Türkiye'deki bekârın AGİ'si 2.648,70 TL, ABD'deki bekârın AGİ'si ise 449 Dolar x 6,00 = 2.994,00 TL olmaktadır. İkisi arasındaki fark ise 2.994,00 TL - 2.648,70 TL = 345,30 TL olmaktadır.

⁴⁷ 1.998 Dolar x 6,00 = 11.988,00 TL

- Türkiye’de bekâr çalışan ile 1 çocuğu olan çalışan arasında AGİ tutarı yönünden çok az fark bulunurken; ABD’de bekâr çalışan ile 1 çocuğu olan çalışan arasında AGİ tutarı yönünden yüksek fark bulunmaktadır. Bu noktada Türkiye’de bekâr çalışan ile 1 çocuğu olan çalışan arasındaki AGİ tutarı farkı 927,05 TL⁴⁸ iken; ABD’de bekâr çalışan ile 1 çocuğu olan çalışan arasındaki AGİ tutarı farkı 9.294,00 TL⁴⁹ olmaktadır.
- Türk gelir vergisi yapısının AGİ yönünden çocuklu olan çalışanlara bekârlara göre fazla bir avantaj sağlamadığı görülürken; ABD gelir vergisi yapısının AGİ yönünden çocuklu olanlara çocuğu olmayanlara göre çok daha fazla avantaj sağladığı görülmektedir. Yine burada, Türkiye ve ABD’deki kişi başına gelir farkının da dikkate alınması değerlendirildiğinde, AGİ yönünden önemli bir fark olduğu görülmektedir.

Türkiye ve ABD gelir vergisi yapısının, bekâr ve çocuklu çalışan yönünden sağladığı avantajlar karşılaştırıldığında; ABD vergi yapısının evli veya bekâr olma durumundan ziyade çocuklu olma durumunu dikkate aldığı ve bu doğrultuda ço-

cuklu çalışanlara daha fazla vergisel yönden mali avantaj (destek) sağladığı görülmektedir. Türk vergi sisteminde ise bekâr, evli veya çocuklu çalışan yönünden vergisel bir fark (avantaj) bulunduğu; ancak çocuksuz-çocuklu çalışan arasında yeterli veya gözle görülür bir avantaj farkı bulunmadığı görülmektedir.

Diğer yandan Türkiye’deki ve ABD’deki AGİ karşılaştırmasının yapıldığı 2 nolu tabloda verilen AGİ tutarları, Türkiye’deki çalışanlar için verilen maksimum AGİ tutarları iken, ABD’deki çalışanlar için verilen maksimum AGİ tutarları değildir. Bu noktada Türkiye’de çalışanın geliri ne kadar olursa olsun asgari ücret üzerinden AGİ hesaplaması yapıldığı için AGİ tutarı sabit kalmakta, ABD’de ise çalışanın gelirine bakılarak AGİ hesaplaması yapılmakta ve AGİ tutarı değişmektedir. Bu durum, ABD AGİ uygulamasının çalışanın gelirini dikkate alması yönünden Türkiye’deki AGİ uygulamasından daha adil ve avantajlı olduğunu göstermektedir.

Öte yandan Türkiye’de ve ABD’de yararlanılabilecek maksimum AGİ tutarları ise Tablo 3’de verilmiştir.

⁴⁸ 3.575,75 TL - 2.648,70 TL = 927,05 TL

⁴⁹ 1.998 Dolar - 449 Dolar = 1.549 Dolar, 1.549 Dolar x 6,00 = 9.294,00 TL

Tablo 3: Türkiye’de ve ABD’de Maksimum AGİ Tutarları

TÜRKİYE		ABD	
Yıllık Yararlanılabilecek Maksimum AGİ Tutarları (TL)		Yıllık Yararlanılabilecek Maksimum AGİ Tutarları (Dolar)	
Bekâr Veya Evli Eşi Çalışan Çocuksuz	2.648,70	Çocuksuz Olan Bekâr Veya Dul Veya Evli	538
Evli Eşi Çalışmayan	3.178,44	1 Çocuklu Olan Bekâr Veya Dul Veya Evli	3.584
Evli Eşi Çalışmayan 1 Çocuklu	3.575,75	2 Çocuklu Olan Bekâr Veya Dul Veya Evli	5.920
Evli Eşi Çalışmayan 2 Çocuklu	3.973,05	3 Çocuklu Olan Bekâr Veya Dul Veya Evli	6.660
Evli Eşi Çalışmayan 3 Çocuklu	4.502,79		

Kaynak: GİB. 2020. (<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/asgari-gecim-indirimi>); IRS. 2020. (<https://www.irs.gov/earned-income-tax-credit>).

Türkiye ve ABD’deki AGİ uygulamasına bakıldığında; Türkiye’de 3 çocuklu bir aile maksimum 4.502,79 TL vergi indiriminden yararlanabilirken, ABD’de 3 çocuklu bir aile maksimum 6.660 Dolar vergi indiriminden yararlanabilmektedir. Hatta TL cinsinden bakılacak olursa ABD’de 3 çocuklu bir aile yaklaşık 39.960,00 TL⁵⁰ vergi indiriminden yararlanabilmektedir. Yine Türkiye’de evli çocuksuz biri yıllık maksimum 3.178,44 TL AGİ indiriminden yararlanırken, 1 çocuğu olduğunda yararlanabileceği yıllık AGİ tutarı 3.575,75 TL’ye çıkmaktadır. Türkiye’de çalışanın çocuğu olduğunda aldığı AGİ miktarındaki toplam artış 397,31 TL olmaktadır. ABD’de ise evli çocuksuz biri yıllık maksimum 538 Dolar AGİ indiriminden yararlanırken 1 çocuğu olduğunda yararlanabileceği yıllık AGİ tutarı 3.584 Dolar çıkmaktadır. ABD’de çalışanın çocuğu olduğunda aldığı AGİ miktarındaki toplam artış 3.046 Dolar olmaktadır. Bu durum; öncelikle ABD vergi yapısının ço-

cuklu ailelere önem verdiğini, ABD’de sağlanan AGİ tutarlarının çocuklu aileler lehine ve gözle görülür bir miktarda olduğunu ve ABD vergi yapısının çocuk teşvikini sağlamaya yönelik olduğunu göstermektedir.

İki ülkenin (Türkiye ve ABD’nin) evli ve çocuklu aileler için uygulamış olduğu vergi avantajı düzenlemeleri karşılaştırıldığında, ABD’de çocuklu aileler lehine vergi avantajının daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu farklılık dikkate alınarak, Türkiye için evli ve çocuklu ailelerin gelirleri doğrultusunda belirli bir tutarın altında geliri olanlara (ki bu tutar belirlenirken ailenin geçimine yetecek kadar gelir dikkate alınmalı) vergilendirme yapılırken negatif gelir vergisi uygulanarak ABD’deki gibi vergi iadesi yapılabilir ve bu öneri Türkiye için dikkate alınabilir. Yine bu doğrultuda, uygulanmakta olan asgari geçim indiriminin evliler ve çocuklular için hatırı sayılır bir şekilde ailenin geçimine gerçekten etki edecek şekilde

⁵⁰ 6.660 Dolar x 6,00 = 39.960,00 TL

artırılması da Türkiye için diğer bir öneri olarak dikkate alınabilir.

6.2.3- Çocuk Yardımı

Bekârlık vergisi yerine önerilebilecek bir diğer alternatif uygulama ise çocuk yardımı teşvikidir. Bu noktada, Almanya'da çocuk yapmayı teşvik etmek amacıyla düzenli olarak ve hatırı sayılır miktarda her aile için her ay çocuk parası (Kindergeld) ödemesi yapılmaktadır. Ayrıca düşük gelirli aileler, çocuk parasına ek olarak belirli koşullar altında bir de ek çocuk yardımı (Kinderzuschlag) alma hakkına sahiptirler.⁵¹

Türkiye'de de ailelere çocuk parası ödemesi yapılmaktadır, ancak Türkiye'de bu noktada her

ay düzenli olarak değil sadece bir defa çocuk parası (doğum yardımı) ödemesi yapılmaktadır. Yine Türkiye'de çalışanlara aylık bordrolarında düşük miktarda çocuk yardımı (çocuk zammı) ödemesi yapılmaktadır. Bu noktada Türkiye'de çocuk parası (doğum yardımı) herkese ödenmekte iken, çocuk yardımı (çocuk zammı) kamuda çalışanlara 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa⁵² göre zorunlu olarak ödenmekte, ancak özel sektörde çalışanlara ise zorunlu olarak değil işçi-işveren arasında yapılan sözleşmeye göre ödenmektedir.

Güncel verilere göre Almanya'da ve Türkiye'de ailelere ödenen çocuk yardımları aşağıdaki gibi tablolştırılmıştır.

Tablo 4: Türkiye'de ve Almanya'da Ödenen Çocuk Yardımları

TÜRKİYE			ALMANYA		
Çocuk Parası (Doğum Yardımı)		Çocuk Yardımı (Çocuk Zammı)	Çocuk Parası (Kindergeld)		Ek Çocuk Yardımı (Kinderzuschlag)
İlk Çocuk İçin	Bir Defa 300 TL	0-6 Yaş Grubu İçin 73,03 TL	1. Çocuk İçin	Her Ay 204 Avro	Her Ay 185 Avro
İkinci Çocuk İçin	Bir Defa 400 TL		2. Çocuk İçin	Her Ay 204 Avro	Her Ay 185 Avro
Üçüncü Çocuk İçin	Bir Defa 600 TL	Diğer Çocuklar İçin 36,52 TL	3. Çocuk İçin	Her Ay 210 Avro	Her Ay 185 Avro
Üçüncü Çocuktan Sonraki Çocuklar İçin	Bir Defa 600 TL		4. Çocuk Ve Sonraki Çocuklar İçin	Her Ay 235 Avro	Her Ay 185 Avro

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. 2020. (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sosyal-yar-dimlar-genel-mudurlugu/dogum-yardimi/>); Devlet Memurları Kanunu. Madde 202; Bundeszentralamt für Steuern. 2020. (<https://www.arbeitsagentur.de/familie-und-kinder/kindergeld-anspruch-hoehe-dauer>).

⁵¹ Bundeszentralamt für Steuern. 2020. "Kindergeld und Kinderzuschlag". (<https://www.arbeitsagentur.de/familie-und-kinder/kindergeld-anspruch-hoehe-dauer>). Erişim tarihi: 05 Mart 2020.

⁵² 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 23/7/1965 tarih ve 12056 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.

Almanya ve Türkiye’de çocuklara verilen yardımlara ilişkin tabloya bakıldığında; Türkiye’de doğan çocuklara bir defalık ekonomik yardım (doğum yardımı) yapılırken, Almanya’da doğan çocuklara her ay düzenli olarak çocuk parası ödemesi yapılmaktadır. Yine Türkiye’de, çalışanlara 73,03 TL (6 yaşından büyük çocuklar için 36,52 TL) tutarında düşük olarak çocuk zammı ödemesi yapılmaktadır. Bu durum da Almanya’da çocuklar için uygulanan ekonomik yardım sisteminin Türkiye’deki sisteme göre çocuk yapmayı daha çok teşvik edici olduğunu ve çocuklara daha fazla destek verildiğini, Türkiye’de çocuklar için uygulanan yardım sisteminin ise çocuk yapmayı teşvik yönünden yetersiz olduğunu göstermektedir.

Bu noktada; çocuk yapma (nüfus artışı) gerçekten teşvik edilecekse, çocukları olan ailelere önemli miktarda ekonomik destek verilmelidir. Bu doğrultuda, Türkiye’de hâlihazırda verilmekte olan çocuk parası (doğum yardımı) düşük gelirli olan ve belirli kriterleri sağlayan ailelere Almanya’daki uygulama gibi her ay düzenli olarak verilmeli ve yine çocuk zammı olarak yapılan ödemeler hem miktar olarak artırılmalı hem de özel-kamu ayrımı olmaksızın her aileye verilmelidir.

6.2.4- Doğum İzni

Bekârlık vergisi yerine önerilebilecek bir diğer uygulama ise izin teşvikidir. Bu noktada, çocuk yapmayı (nüfus artışı) teşvik etme amacıyla çalışanlara verilen izinler önemlidir. Bu doğrultuda; çalışanlara verilecek olan doğum izni, annelik izni, süt izni, ücretli izin gibi izinlerdeki süreler artırılarak çocuk yapma (nüfus artışı) daha fazla teşvik edilebilir.

Türkiye’de; özel sektörde çalışan kadınlar 4857 sayılı İş Kanununa⁵³ göre, kamuda çalışan kadınlar da 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre doğumdan önce 8 hafta, doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere toplam 16 hafta doğum izni kullanabilmektedirler. Toplam 16 hafta olan söz konusu doğum izni ücretli izindir. Yine 16 haftalık sürenin tamamlanmasından sonra, isteği halinde özel sektördeki kadın çalışana 6 aya kadar (yaklaşık 26 hafta) ücretsiz izin (annelik izni) verilebilmekte iken; kamu sektöründeki kadın çalışana 24 aya kadar (yaklaşık 103 hafta) ücretsiz izin (annelik izni) verilebilmektedir.⁵⁴

Diğer yandan en güncel veriler doğrultusunda, bazı OECD ülkelerindeki doğum ve annelik izni ile ücretli izin sürelerine ise aşağıda yer verilmiştir.

⁵³ 4857 sayılı İş Kanunu, 10/06/2003 tarih ve 25134 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.

⁵⁴ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. “Çalışma Hayatında Kadın-Bilgilendirme Rehberi”. 2017. Genel Yayın No: 70. s. 16-26. (https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/1319/calismahayatindakadin_bilgilendirme-rehberi.pdf). Erişim tarihi: 10 Mart 2020.

Tablo 5: Bazı OECD Ülkelerinde Doğum ve Annelik İzni Süreleri (2016 Yılı, Hafta)

Ülkeler	Doğum İzni	Annelik İzni	Toplam İzin Süresi	Toplam Ücretli İzin Süresi
Almanya	14,0	148,0	162,0	58,0
Avusturya	16,0	87,3	103,3	60,0
Amerika	0,0	12,0	12,0	0,0
Birleşik Krallık	52,0	18,0	70,0	39,0
Estonya	20,0	146,0	166,0	166,0
Finlandiya	17,5	143,5	161,0	161,0
Fransa	16,0	146,0	162,0	42,0
Hollanda	16,0	26,0	42,0	16,0
İspanya	16,0	150,0	166,0	16,0
İsveç	19,9	65,1	85,0	55,7
İtalya	21,7	26,0	47,7	47,7
Japonya	14,0	44,0	58,0	58,0
Kanada	17,0	35,0	52,0	52,0
Macaristan	24,0	136,0	160,0	160,0
Norveç	13,0	78,0	91,0	91,0
Türkiye	16,0	26,0⁵⁵	42,0	16,0
Yunanistan	43,0	17,3	60,3	43,0
OECD Ortalaması	19,1	65,7	84,8	55,2

Kaynak: OECD. 2017. Length of Maternity Leave, Parental Leave, and Paid Father-Specific Leave, (<https://stats.oecd.org/>); Mevlüt TATLIYER. İstihdamı Paylaşmak: İşsizliğin Nedenleri ve Çözümü. SET Vakfı. İstanbul. Ocak 2020. s. 121-123.

Tablo 5'ten görüleceği üzere OECD'nin verilerine göre, doğum izni ve annelik izni noktasında hatta ücretli izin noktasında Türkiye'nin OECD ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bu noktada, Türkiye'de toplam ücretli izin süresi 16 hafta iken OECD ortalamasına göre toplam ücretli izin süresi 55,2 haftadır. Bu da, Türkiye'nin çocuk doğumu konusunda annelere verdiği ücretli izin süresinin OECD ortalamasına göre çok az olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan annelik izni Türkiye'de 26 hafta iken (kamuda 103 hafta); Macaristan'da 136,

Finlandiya'da 143,5, Fransa'da 146, Almanya'da 148, İspanya'da ise 150 haftadır. Yine Türkiye'de annelik izni tamamen ücretsiz iken, OECD ülkelerinin çoğunda annelik izninin bir kısmı veya tamamı ücretlidir.⁵⁶ Örneğin; Norveç'te doğum izni 13 hafta, annelik izni ise 78 haftadır. Norveç'te toplam izin 91 hafta olup, bu izin süresinin tamamı ücretli izindir. Yine Macaristan, Estonya, Finlandiya, İtalya, Kanada ve Japonya'da da verilen bütün izinler ücretli izin kapsamındadır. Bu noktada; Türkiye'de eğer çocuk yapma ve bu doğrultuda nüfus artışının sağlanması isteniyor-

⁵⁵ Türkiye'de annelik izni, kamuda çalışanlar için 24 ay (yaklaşık 103 hafta), özelde çalışanlar için ise 6 ay (yaklaşık 26 hafta)'dır. Bu noktada, OECD'nin Türkiye'deki annelik izni yönünden özel sektördeki süreyi dikkate aldığı görülmektedir.

⁵⁶ Mevlüt TATLIYER. İstihdamı Paylaşmak: İşsizliğin Nedenleri ve Çözümü. SET Vakfı. İstanbul. Ocak 2020. s. 122.

sa doğum izni ve annelik izni gibi izin sürelerinin artırılması ve ayrıca bu izinlerin ücretli izin kapsamına alınması gerekmektedir.

SONUÇ

Bekârlık vergisi konusunun tarihsel arka planı ve ülke deneyimlerine baktığımızda, geçmişte birçok ülkenin farklı nedenlerle bu vergiyi uyguladığı görülmektedir. Yine tarih boyunca devletlerin özellikle nüfusu artırmak için evliliği teşvik edici kanunlar hazırladığı görülmektedir. Bekârlık vergisi, özellikle nüfusun azalmasına neden olan uzun savaşlardan sonra devletlerin gündemine gelmiş ve tartışılmıştır. Açıkçası, geçmişteki uygulamalar bekârlık vergisinin mali amaçtan ziyade sosyal amaçlarla getirildiğini göstermektedir.

Ülkemizde ise I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında büyük insan kaybı yaşanmıştır. Bu dönemde evlenenler az olduğu gibi, evli bulunan erkeklerin büyük çoğunluğunun cephede bulunmasından dolayı doğumlar da azalmıştır. II. Dünya Savaşı yıllarında da kısmen bu durum yaşanmıştır. II. Dünya Savaşına fiili olarak girilmemiş olmakla birlikte seferberlik ilanı ve askerlik süresinin uzun tutulmasından dolayı evliler ve bekârlar uzun süre silahaltında olduklarından ciddi düzeyde nüfus sorunu yaşanmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında (ilk teklif 1920 yılında hazırlanmış) içinde bulunulan koşulların iyileştirilmesi, ekonominin güçlendirilmesi ve nüfusun artırılmasına yönelik olarak belli aralıklarla bekârlık vergisine ilişkin kanun teklifleri sık sık (6 kez) meclis gündemine taşınmış, birçok açıdan tartışılmış, ancak kabul görmeyerek yasalaşamamıştır.

Diğer yandan ülkemiz tarihinde bekârlık vergisi, ilk gündeme gelmesinden tam 100 yıl sonra bu sefer sosyal medyada gündeme gelmiş ve hızla yayılmıştır. Hatta bazı platformlarda ciddi tartışmalara konu olmuştur.

Bekârlık vergisine karşı çıkanlar; çoğunlukla bekârlık vergisi kanun tekliflerinin bekârları evlen-

meye teşvik edici mahiyette olmayacağını, evlenmek istemeyenlerin vergi zoru ile evlenmeye ikna edilemeyeceğini dile getirmişlerdir. Bu bağlamda, amaç evliliği özendirmek ise öncelikle genel ekonomik durumun (özellikle genç işsiz sorununun) iyileştirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Geçmişte bekârlık vergisine olumlu bakanlar ise; bazı Avrupa ülkelerinde benzer kanunların uygulandığından hareketle faydalı olabileceğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ancak geçmişte her iki grubun görüş birliğine vardığı ortak nokta; uygulanacak bekârlık vergisinden elde edilecek gelirin çok çocuklu ailelere verilmesinin faydalı olacağı hususudur.

Öte yandan; bekârlık vergisinin ülkemiz tarihinde doğrudan kanun olarak kabul edilmediği, 1949 yılında kabul edilen Gelir Vergisi Kanunu'nda bekârlık zammı olarak kendine yer bulduğu ve söz konusu kanuna istinaden bekârların evlilere göre % 5 daha fazla vergi ödemekle yükümlü kıldığı görülmektedir.

Hâlihazırda ülkemizdeki vergi kanunlarında, bekârlara ilişkin bir vergi veya zam uygulaması bulunmamaktadır. Bununla beraber, vergi kanunlarında evlilere ayrıcalık tanıyan düzenleme söz konusudur. Bu düzenleme, Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan asgari geçim indirimi (AGİ) uygulamasıdır. AGİ uygulamasında, evli ve çocuklu birisi bekâr birisine göre daha az vergi ödemektedir. Uygulanmakta olan AGİ, kişinin bekâr veya evli olması, evliyse eşinin çalışıyor veya çalışmıyor olması, sahip olunan çocuk sayısı gibi kriterler dikkate alınarak hesaplanmakta ve hesaplanan indirim tutarı ödenecek olan gelir vergisinden indirilmektedir.

Ülkemizde AGİ uygulamasıyla ortaya çıkan evli-bekâr indirim farkının sembolik tutarda olduğu, evlenme ve çocuk sahibi olmada teşvik edici bir fonksiyonunun olamayacağı görülmektedir. Üstelik söz konusu indirim, gelir vergisi bağlamında sadece gerçek usulde vergilendirilen ücret gelirleri için uygulanmaktadır. Ticari ka-

zanç, zirai kazanç, serbest meslek kazancı gibi gelirler elde ederek vergi ödeyenler ise evli veya çocuklu olsa bile AGİ uygulamasından yararlanamamaktadır.

Eğer evlilik ve çocuk yapma (nüfus artışı) gerçekten teşvik edilecekse, bu teşvik bekârlık vergisiyle değil evlenen ve çocukları olan aileler üzerindeki mali yüklerin hafifletilmesiyle yapılabilir. Bu doğrultuda, ABD’de belirli bir tutarın altında geliri olan evli ve çocuklular için gelir ve çocuk sayısı durumları dikkate alınarak asgari geçim indirimi (negatif gelir vergisi) uygulaması bulunmaktadır. Yani, kişilerin ailevi durumları ve gelirleri dikkate alınarak elde edilen gelir daha fazla vergilendirilmek yerine, ailenin geçimine yetecek düzeyde gelir dikkate alınarak daha fazla vergi iadesi (indirimi) yapılmaktadır. Türkiye’ye de benzeri bir uygulama getirilebilir; evli ve çocuklu olanlar için daha etkin bir vergi avantajı sağlanabilir. Yine bu doğrultuda, uygulanmakta olan asgari geçim indiriminin evliler ve çocuklular için ailenin geçimine gerçekten katkı yapacak düzeyde (önemli miktarda) artırılması bir başka öneri olarak dikkate alınabilir.

Evliliği teşvik etme ve nüfusu artırma amacı, bekârları vergilendirerek değil, evli ve çocuklu ailelere vergi istisnası sağlanarak yerine getirilebilir. Bu açıdan, Almanya’da uygulanan evli ve çocuklu olanlar için belirli bir gelirin (en azından asgari ücretin) vergi dışı bırakılması Türkiye için önerilebilir.

Çocuk yapmayı (nüfus artışı) teşvik etmek için çocukları olan ailelere önemli miktarda ekonomik destek verilmelidir. Bu doğrultuda, Türkiye’de verilmekte olan doğum yardımları düşük gelirli olan ve belirli kriterleri sağlayan ailelere her ay düzenli olarak verilmelidir. Yine, çocuk zammı olarak yapılan ödemeler hem miktar olarak artırılmalı, hem de özel-kamu ayrımı olmaksızın her aileye verilmelidir.

Çocuk yapma ve bu doğrultuda nüfus artışının sağlanması gerçekten isteniyorsa doğum

izni ve annelik izni gibi izin süreleri uzatılmalı ve ayrıca bu izinler ücretli izin kapsamında değerlendirilmelidir.

Diğer yandan yapılan açıklamalara ve tartışmalara bakıldığında, evlenme ve çocuk yapmada ekonomik sorunlar en önemli faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, evlenmeyi ve çocuk yapmayı teşvik etmek mali yükümlülüklerin bekârlar aleyhine artırılarak değil, evli ve çocuklu olanlara mali teşvikler sağlayarak ve ekonomik durumları iyileştirilerek yapılmalıdır.

En önemlisi de evlenme ve çocuk sahibi olmanın sadece maddi-ekonomik boyutunun değil; sosyal, kültürel ve psikolojik yanlarının da olduğu unutulmamalıdır. Bu noktada, evlenme ve çocuk sahibi olmayı (nüfus artışı hedefini) bütüncül bir anlayışla irdeleyip çözüm üretmek gerekir.

KAYNAKÇA

- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu. (6 Ocak 1961 tarih ve 10700 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.)
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu. (23 Temmuz 1965 tarih ve 12056 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.)
- 4857 sayılı İş Kanunu. (10 Haziran 2003 tarih ve 25134 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.)
- 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu. (9 Haziran 1949 tarih ve 7228 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.) (<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7228.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. 2020. “Doğum Yardımı”. (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/dogum-yardimi/>). Erişim tarihi: 04 Mart 2020.
- AKKOYUN, T. (2000). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi Teşebbüsleri”. Tarih İncelemeleri Dergisi. Sayı 15 (1).

- AKIN, A. ve ERSOY, K. (2012). “2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Sağlık Sistemine Bakış”. Yayın No: TÜSİAD-T/2012-11/533. (http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/790_1.pdf). Erişim tarihi: 10 Mart 2020.
- ARPAÇ, S. “Tarihte kalan bekârlık vergisi mi geliyor?”. (<https://www.gunboyugazetesi.com.tr/tarihte-kalan-bekarlik-vergisi-mi-geliyor-3605yy.htm>). Erişim tarihi: 23 Ocak 2020.
- AYKIN, H. “Evli ve Çocuklu Olmanın Vergisel Cazibesi”. (<https://vergidosyasi.com/2017/01/15/evli-ve-cocuklu-olmanin-vergisel-cazibesi/>). Erişim tarihi: 29 Ocak 2020.
- Bundeszentralamt für Steuern. 2020. “Kindergeld und Kinderzuschlag”. (<https://www.arbeitsagentur.de/familie-und-kinder/kindergeld-anspruch-hoehe-dauer>). Erişim tarihi: 05 Mart 2020.
- Cumhuriyet Gazetesi. (1929). “Bekârlık Vergisi İçin Meclise Bir Layiha Verildi”. 19 Mart 1929. (<http://gazeteler.ankara.edu.tr/dergiler/62/1745/27083.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. 2017. “Çalışma Hayatında Kadın-Bilgilendirme Rehberi”. Genel Yayın No: 70. (https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/1319/calisma-hayatindakadin_bilgilendirme-rehberi.pdf). Erişim tarihi: 10 Mart 2020.
- ÇİÇEK, S. (2015). “Ücret Üzerindeki Mali Yükümlülüklerin İncelenmesi: İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya”. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. Sayı 4 (10). (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/263527>). Erişim tarihi: 02 Şubat 2020.
- DEMİR, O. (2016). “Nüfus Politikaları ve Çin, Fransa ve Türkiye Örneklerinin Değerlendirilmesi”. Social Sciences Dergisi. 11 (1). 41-61. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsa-social/issue/20122/213754>). Erişim tarihi: 10 Mart 2020.
- EKİNCİ, F. (2012). “Gelir Vergisi Tarifesi: Almanya ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 32. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55779>). Erişim tarihi: 02 Şubat 2020.
- Federal Ministry of Finance, “The Fiscal Code of Germany”, (https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Ministry/Laws/2018-03-26-fiscal-code.pdf?__blob=publicationFile&v=3). Erişim tarihi: 02 Şubat 2020.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB). “Asgari Geçim İndirimi Uygulaması”. (<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/asgari-gecim-indirimi>). Erişim tarihi: 22 Şubat 2020.
- Internal Revenue Service (IRS). (2020). “Earned Income Credit (EIC) For use in preparing 2019 Returns”. Publication 596 Cat. No. 15173A. (<https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p596.pdf>). Erişim tarihi: 16 Şubat 2020.
- JEFFERS, R. (2018). “Have You Ever Heard of a ‘Bachelor Tax’?”. (<https://reginajeffers.blog/2018/12/10/have-you-ever-heard-of-a-bachelor-tax/>). Erişim tarihi: 15 Şubat 2020.
- KEYDER, Ç. (1979). “Emperyalizm Azgelişmişlik ve Türkiye”. Birikim Yayınları Yerli Araştırmalar Dizisi. İstanbul.
- MEYDAN, S. “Süleyman Sırrı Bey’in Ruh-u Bekârlık Vergisi”. (<https://www.koseyazisioku.com/sozcu/sinan-meydan/20-01-2020/suleyman-sirri-beyin-ruh-u-bekarlik-vergisi>). Erişim tarihi: 23 Ocak 2020.
- OECD. 2019. Taxing Wages-Comparative Tables, Average Income Tax Rate (% gross wage earnings), Single Person at 100 % of

- Average Earnings No Child, One-Earner Married Couple at 100 % of Average Earnings Two Children. (<https://stats.oecd.org/>). Erişim tarihi: 30 Ocak 2020.
- OECD. (2017). Length of Maternity Leave, Parental Leave, and Paid Father-Specific Leave. (<https://stats.oecd.org/>). Erişim tarihi: 20 Mart 2020.
 - ÖZER, S. (2013). “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi’ne İlişkin Tartışmalar”. Gazi Akademik Bakış Dergisi. Sayı 12. s. 173-191.
 - SEMİZ, Y. (2010). “1923–1950 Döneminde Türkiye’de Nüfusu Arttırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekârlık Vergisi)”. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 27. s. 423-469.
 - TATLIYER, M. (2020). “İstihdamı Paylaşmak: İşsizliğin Nedenleri ve Çözümü”. SET Vakfı. İstanbul.
 - TBMM. Zabıt Ceridesi. Devre 1. Cilt 5. İktisat Senesi 1, 86. İktisat, s. 93-94. (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c005/tbmm01005086.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.
 - TBMM. Zabıt Ceridesi. Devre 1. Cilt 8. İktisat Senesi 1, 155. İktisat, s. 358-360. (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c008/tbmm01008155.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.
 - TBMM. Zabıt Ceridesi. Devre 4. Cilt 5. İktisat Senesi 2. 12. İnikat, s. 28. (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d04/c005/tbmm04005012.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.
 - TBMM. Zabıt Ceridesi. Devre 6. Cilt 10. İktisat Senesi 1. 37. İnikat, s. 34. (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c010/tbmm06010037.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.
 - TBMM. Zabıt Ceridesi. Devre 7. Cilt 7. İktisat Senesi 1. 19. İnikat, s. 38. (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c007/tbmm07007019.pdf>). Erişim tarihi: 28 Ocak 2020.
 - TEKİN, A. S. (2019). “Klasik Dönem Osmanlı Devleti İktisadi ve İktisadi Düzeninde Vergi Sistemi”. Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi. 1. s. 52-71. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atadergi/issue/51209/659720>). Erişim tarihi: 15 Şubat 2020.
 - YILMAZ, M. C. “Bekârlık Vergisi Mümkün Mü? Tarihteki Bekârlık ve Çocuksuzluk Vergisi Örnekleri”. (<https://tr.euronews.com/2020/01/13/bekarlik-vergisi-mumkun-mu-tarihteki-bekarlik-ve-cocuksuzluk-vergisi-ornekleri>). Erişim tarihi: 22 Ocak 2020.
 - Wikipedia. “Bachelor Tax”. (https://en.wikipedia.org/wiki/Bachelor_tax) Erişim tarihi: 02 Şubat 2020.
 - Wikipedia. “Einkommensteuer (Deutschland)”. ([https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_\(Deutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_(Deutschland))). Erişim tarihi: 10 Şubat 2020.